

Ta zaukaz se očitno razglša s tem pristavkom, da prestopnike zadenejo po kazenski postavi najostrejšje kazni, kajti po eni sami skrivaj pripeljani okuženi živini ali po kateri drugi gori imenovani okuženi tvarini ali stvari utegne začeti se živinska kuga in uničiti premožnost celih okrajev.

Sleherni mora tedaj vestno podpirati c. k. okrajne gosposke in županstva, katerim je naročeno, straže nastavljati in nad njimi čuvati, kakor tudi sploh izvrševati obstoječe postavne predpise; vsak pa se mora tudi brez ugovora podvreči zaukazom teh gosposk.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

Namén hranilnice.

§. 1. Hranilnica v..... ima ta namen, da vsakemu, posebno pa manj premožnim ljudém daje priliko, da morejo svoj prihranjeni denar kot kapital brez ovire in zamude časa nalagati na obresti in ga zopet vzdigniti vsakrat, kedar ga potrebujejo.

Kako se imajo uravnati hranilnice pri občinskih hranilnicah.

§. 2. Hranilnico ustanovi občina..... pod svojim poroštvom.

§. 3. Občina v..... se postavi vsled sklepa občinskega odbora od dne..... v kterege je (okrajni zastop ali deželni odbor) v..... dne..... dovolil, za potrebnega poroka za vložbe in za plačevanje njih obresti dotle, dokler poroštvo ne prestane (§. 7) po..... ter se občina ob enem zaveže, stroške za prvo vrvanje in za upravo opravljati iz občinskega premoženja proti temu, da se ti stroški povrnejo ob svojem času iz upravnega dobička.

Pri okrajnih hranilnicah.

§. 2. Hranilnico v..... napravi okraj v....., kateri v popolno varstvo udeležencev z dovolitvijo..... deželnega odbora dne..... prevzame tudi poroštvo za ta zavod v splošnem in posebno za vložbe in plačevanje njih obresti po pravilih.

§. 3. Okraj v..... se zaveže ob enem, da bo stroške za prvo obravnavo in za upravo iz okrajnega premoženja opravljal dotle, dokler se mu ne povrnejo iz upravnega dobička (in vrh tega, da bo hranilnico podpiral s tem, da bo dajal brez plačila prostore, za ta zavod potrebne in delavne moči dotle, dokler ne more hranilnica sama opravljati stroškov za potrebne prostore in osebje iz svojega upravnega dobička).

Hranilnični zalog in njegov račun (zarajtovanje).

§. 4. Zalog hranilnice se ustanovi:

- a) iz vložeb;
- b) iz upravnega dobička.

§. 5. Hranilnični zalog se shranjuje in zarajtuje za-se posebej, ne z občinskim — okrajnim — premoženjem in drugimi zalogi skupaj.

§. 6. Upravni dobiček obstoji iz zneska, ki ostane po odbitku obresti in obrestnih obresti, ktere gredó vložnikom, po odbitku stroškov zavoda, kateri se plačujejo kot obresti od ustanovljenih opravil (§. 25.) in iz zneska, kar ga še ostane iz uprave sploh.

Ta opravljeni dobiček je založnica (matica) zavoda.

Od tega dobička naj se 50 odstotkov (percentov) tako obrača, da se ž njimi plačujejo še dalje (§. 11.)

Opazba. Oklenjene besede, nahajoče se v posamnih paragrafih, so pripustljivi pristavki ali rszlike.

obresti tistih vložeb, ki ne presežejo 500 gold. in so ob času pripisovanja že najmanj eno celo leto obstale, in sicer tako, da se pripišejo v imetek obrestim za najbliži §. 13. določeni obrok. Ostalih 50 percentov upravnega dobička je založnica.

§. 7. Založnica je določena za plačevanje morebitnih zgub hranilničnega zaloga. Za druge namene se ne sme va-njo segati, dokler ne doseže visokosti od..... Kedar se to zgodi, se utegne po nasvetu hranilničnega odbora obrniti primerni del dobička z dovoljenjem politične deželne gosposke za občno-koristne in dobrodelne krajne namene občine — namene v okraji; ti nameni morajo pa vselej primerni biti sosebno koristi ne premožnih vdeležnikov zavoda.

Pristavki pri občinskih hranilnicah.

Tudi utegne, kedar je založnica tako velika, politična deželna gosposka dovoliti občini na njeno prošnjo, da prestane posebno poroštvo, ktero je na se vzela po §. 3.; njeno splošno poroštvo pa, ktero je v §. 2. izročeno, ostane zmirom pri moči.

§. 8. Stroški, kateri so se plačali od občine — okraja pri ustanovitvi in gospodarjenji (upravi) hranilnice iz občinskega — okrajnega premoženja se jim povrnejo iz založnice.

Občina — okraj pa more to povračitev še le tedaj tirjati, kedar je založnica dosegla visokost od.... gld.

§. 9. Ako bi hranilnica jenjala (prestala), pade založnica, oziroma tisti znosek, ki ostane po popolnem izplačevanju vseh vložnikov in sploh vseh dolžnosti zavoda, k občini — okraju v porabo za dobrodelne občno-koristne krajne namene — namene v okraji (§. 7).

(Dalje prihodnjič.)

Národno blago.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. V. *)

Prišle su roguše (od rog — nemirne žene), prognale su domuše (dobre gospodarice).

Gusti računi duga ljubav.

Pošteno delo ruk nezabliti, a čelo pere (dela čast).

Ču uženiti ča je meni podobno i srcu ugodno.

Otčeve ili materine postole ubuti (biti kakor otac ili kakor mati).

Koliko brat, toliko vrat (sini so si očetovo hišo razdelili).

Vuk zakolje a i vučica pomore (ni samo mož kriv, nego i žena).

Ki ne more po junački, neka dela po govnački (govnač, Mistkäfer; naj zemljo kopa in gnoji).

Složna bratja duge plaća (ako jih otac pusti).

Još peteh prvo zaplahuta, nego zakukuriče (pomisli kaj imaš reči).

Ki je jači, njegova je zemlja.

Čudi se puče, kuda se hudoba vuče (se reče na veliko zlo delo).

Kada ni pravoga grozdja, je jaro (kasno zaleženo) dobro.

Za njim ni krka (glasa — krk od kričati) ni mrka (sence — mrk od mrknuti).

Rikavina, veliki otročji kašelj.

Ulišiti kega, pomagati mu delati.

Samúh, ki je rad sam.

Podgnetúh, ki se v kakošno reč sili.

Lahkodelac, lahkodelka, ki nič težkega ne delajo.

Jugovice, oteklina pod pazuhu.

*) Hvala! Več tacega národnega blaga prosimo,

129 jih je ozdravelo, 71 še bolnih ostalo. — Iz vsega tega se vidi, da čez omenjenih 5 vasí, dobro zaprtih, kuga ni segla in da po takem se upati sme, da jo z ostro zaprtijo bodo vžugali.

Kar pa se tiče kóz med ovčami v Istri, so po dopisu deželne vlade Tržaške od 29. oktobra še zmirom v Skalnici okraja Voloskega, in poslednji čas so se prikazale tudi v Erjavcah.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice. *)

(Dalje.)

Velikost hranilničnih vložeb.

§. 10. Prejema se vsaka vložba, toda ne pod 25 kraje. avst. vel., pravica do obresti pa še le tedaj nastaja, kedar je ta vložba dosegla 1 gold. avstr. veljave.

Vesoljni znesek, ki se smé doseči s tem, da ena in ista stranka sčasoma vlaga denar na obresti, se določuje od odbora. Pri tem si pa hranilnica pridržuje pravico, odvracati vložbe, po katerih bi se narastle tirjatve, ki se od nje odvracajo, čež ta najviši znesek.

Kako se plačujejo obresti.

Visokost obresti, ki se plačujejo od vložeb, se ustanovi od odbora po denarnem in časnem razmerju. Ako bi kaka preuredba v merilu obresti kratila pravice strank, se mora ta preuredba vsaj en mesec prej ko moč dobi, očitno naznaniti s tem pristavkom, da je vpoložnikom na izvoljo dano svoje vložbe pred dobo, v kateri ta preuredba moč dobi, nazaj vzeti v primernem obroku, ki se določi.

V vsake hranilnične bukvice ali vložni list naj se zapiše na prvi strani (pôli) percent (odstotek), po katerem se plačujejo obresti od vložbe.

Paragraf 1480 obč. drž. zakonika zastran zastaranja zastalih obresti v treh letih ne velja za obresti hranilničnih vložeb. Če bi pa nepotegnjene obresti dosegle znesek, ki je enak vesoljnemu znesku od stranke vložnega denarja, ter se dotični vdeležnik pri hranilnici ni oglasil, tedaj ima hranilnica pravico, ustaviti obresti, ki bi se imele dajati od tirjatve.

§. 12. Dajanje obresti je pa sicer omejeno po sledečih pogojih:

1. Od tega, kar se v teku enega celega meseca vloží, se dajejo obresti še le od prvega dne prihodnjega meseca in pri izplačevanju vložnega kapitala se ne plačujejo obresti od njega do dne, ko je vložbo nazaj dobil, ampak vsakokrat le do konca preteklega meseca.

2. (Hranilnica daje obresti od prvega delavnika po tistem, ko se je denar vložil bil, in daje obresti pri izplačevanju do tistega delavnika, ki je bil pred dnevom izplačevanja. Mesec se šteje po trideset dni.)

3. Od tistih zneskov, ki so po doplačevanih vložbah ali po prišteti obrestih (ali po pripisanem upravnem dobičku §. 6.) narastle po polletnem računskem sklepu predpisanem po §. 13., se dajejo obresti samo od števila goldinarjev, prebitek v novih krajcarjih pa ostane brez obresti. Pri obrestnem računjenju se ne gleda na drobce v novih krajcarjih.

§. 13. Konec junija in konec decembra vsacega leta se izrajtujejo in predpisujejo obresti za vsacega vdeležnika.

*) Ta pravila so le izgled, kake naj občine (srenje), ki si hočejo za-se osnovati hranilnico (šparkaso), jih naredé, da jih bode brez zavleke c. kr. vlada potrdila. Vsled ukaza c. kr. ministerstva notranjih zadev od 17. junija 1872. leta je ta izgledna pravila dala v slovenskem in nemškem jeziku natisniti. Vred.

Plačljive, pa ne potegnjene obresti se od 1. julija, oziroma od 1. januarija prištevajo h kapitalu kot nove vložbe ter se denejo zopet na obresti.

§. 14. Vsakemu vložniku je prosto dano, svoj vloženi kapital do zneska od gold. brez odpovedi nazaj tirjati. Zneski, ki so večí od gold., se morajo za izplačevanje odpovedati. Odpovedni obroki se vsakokratnemu denarnemu in časnemu razmerju primerno določujejo od odbora, in ta določba, če bi se po njej kratile kake pravice vložnikov, moč dobi še le en mesec po tem, ko je bila razglašena.

Hranilnica si pa pridržuje, odpovedane zneske dogovorno z vdeležniki, še predno določeni odpovedni obrok preteče, izplačevati ali na enkrat ves znesek ali sčasoma v delnih zneskih.

Kedar preteče odpovedni obrok, prestane obrestno dajanje po pravilih od odpovedanega kapitala.

Vložniku je prosto dano, odpoved preklicati. Ako se zgodi ta preklic še pred zapadno dôbo, se dajajo obresti po pravilih brez prenehljeja; ako se pa preklic pozneje zgodi, se ima potem znesek, ki je bil izplačljiv, za novo vložbo in se od njega zopet obresti dajo po določbah §. 11.

§. 15. Tudi zavod ima pravico, obstoječe vložbe odpovedovati, in sicer med tistim časom, ki velja za vdeležnike (§. 14) (s tem razločkom, da, če hranilnica odpové, mora tudi že za vložbo do zneska od gold. veljati odpovedni obrok). Zavod ima pravico, odpovedati vložbe (ali) s tem, da se odpoved izroči založniku (ali po časniku, ki je določen za oznanila hranilnice (po nabitku v prostoru hranilnice, s tem, da samo naznani število pôle in vložnega zneska) in zoper to pot in ta način odpovedovanja ni nobenega ugovora.

Vsaka na ta način odpovedana vložba ne nese več obresti ter se ima za položeni denar (depositum) obravnavati. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Osnova političnega programa za državnopravno stranko v Avstriji. *)

Kako misli državnopravna stranka v Avstriji uravnati državnopravne, národne in šolske zadeve?

Da se te zadeve konečno uravnajo, držati se hoče ta stranka prvega in glavnega tega načela: „Naj se popolnoma pravica priznava na vse strani“, zlasti v državnopravnem, dinastičnem, narodnem in šolskem obziru. Povdarja toraj:

a) V državnopravnem obziru.

1. Avstrijska monarhija ali država se ne sme nikakor ne raztrgati in deliti, ampak naj ostane cela, pod presvitlo najvišjo vladarsko rodovino, na podlagi pragmatične sankcije od leta 1713.

2. Posamezne dežele in kronovine avstrijske monarhije naj ostanejo samostalne, ter naj se jim pustijo njih zgodovinske pravice.

3. V tem dvojnem obziru morejo se dalje razvijati in napredovati, napravi naj se deželna in državna ustava na krščanski podlagi.

Da se pa ta namen doseže, treba je držati se sledečih načel:

a) Deželne pravice se ne smejo drugače preme-

*) To osnovo je izdala konferencija na Dunaji, pri kateri so bili 8. in 9. septembra 1872. leta pričujoči možje mnogih kronovin. Mi smo jo dobili koj tudi v slovenski prestavi, vendar nismo hoteli prvi biti z razglasom. Vred.

O skušnjah celičnega izrejevanja svilnega semena.

V Roveredu v Laških Tirolih je bil od 16. do 19. septembra shod svilorejcev, katerih se je iz različnih dežel in narodov zbralo okoli 300; iz Kranjskega je bil pričujoč gosp. Jož. Pohlin, tajnik Metliške svilorejske družbe.

Iz poročila, ki nam ga je podal, izvemo, da celična sviloreja, o kateri so „Novice“ že večkrat govorile „pro“ in „contra“, je bila soglasno kot edin pomoček priznana proti znani kužni bolezni svilnih črvičev. Vsi pričujoči so si v roke segli delati na to, da vsi svilorejci se poprimejo te izreje, po kateri je le mogoče odstraniti hudo bolezen, koja je v mnogih deželah že toliko škode naredila. Kako močno je razširjena celična izreja na Laškem pa tudi v južnih Tirolih, vidi se iz tega, da sama družba kmetijska v Tridentu je pri tej priči nekemu trgovskemu agentu, ki je bil tudi v tej skupščini, za prihodnje leto naročila 500 snopičev tula, ki se potrebuje pri celičnem gréniranju. Prof. Haberlandtu pa so skušeni Lombarški svilorejci čestitali, da njegova vodila o celičnem izrejevanju so najboljša. Bila je v tej skupščini tudi izvoljena komisija izvedencev, ki bodo skusili časniki na noge spraviti, kateri se bode pečal s svilorejstvom in bode posebno to nalogo imel, da pride celična izreja do veljave po vsem svetu.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

(Dalje.)

Hranilnične bukvice.

§. 16. Denar se vlaga na določeno imé, ki ga vložnik pové. Na vsako prvo vložbo dobi vložnik hranilnične bukvice za ceno, koja se določuje od ravnateljstva, te bukvice so koleka proste. Te bukvice se dajejo po številki, koja pride na vrsto, in zapopadejo imé, ki ga je vložnik povedal in zaznam zvezka in pôle bukev, v katerih so zapisani kapitali vdeležnikov vse vložbe, obrestni pripiski in izplačila z dnevom in tekočo številko vred.

Vsakterim hranilničnim bukvicam so tudi pridjana pravila zavoda in tablica za izrajtovanje obresti, iz ktere se vidi, koliko da prinaša vsaka vložba naloženega najmanjšega zneska od 1 gold. do 100 gold. vsako leto v prihodnjih 20 letih, kedar se doštevajo obresti in tudi obresti od obresti.

(Za majhno vložbo, od ktere se od začetka ne dajejo obresti, ali za vložbo sicer nezatno, se izroči na zahtevanje stranke, da se privarjejo stroški za vložne bukvice, samo en list, ki pa mora imeti gori imenovane podpise; v ta vložni list se pa tudi zapiše vsaka dalja vložba, vsak prirastek obresti, kakor tudi vsako izplačevanje vložnega kapitala ali obresti.)

§. 17. Za vsako vložbo se v glavnih bukvah, ktere obstojé za hranilnične vdeležnike, začne posebna pôla, in na njej se zarajtuje vložba in obresti, ktere na njo pridejo, kakor tudi zneski, ki so se od zavoda izplačali.

§. 18. Vsaka vložba se mora od stranke potrditi na posebnem listu, ki služi denarnici kot nasprotni list, kakor tudi vsak vzetek kapitala ali obresti, tako isto na posebnem listu. Kedar se pa izplača vesoljni vložni kapital z obrestmi vred, se morajo pa tudi vložne bukvice (ali vložni list), ki so previdene z izplačno potrdbo od stranke, denarnici nazaj dati.

§. 19. Vsak, kdor prinese hranilnične bukvice (ali

vložni list) in pride po vložbo ali obresti, veljá kot njih lastnik ali kot njih opravičen pooblaščenec, ako izplačevanja ne zavira v §§. 22. in 23. omenjeni preklic (amortizacija), sodniška prepoved ali začasni zapis v smislu §. 21., in ako ni lastnik, ki je v bukvah zapisan, v njih zaznamoval in podpisal pridržek, da se vložba sme le njemu samemu ali njegovemu prepustniku (cesijonarju) ali pooblaščenec izplačati; za ta pridržek mora biti v vsakih hranilničnih bukvah (in vložnem listu) odprta posebna rubrika (predelek).

§. 20. Če se hranilnične bukvice (vložni listi), ktere imajo ta pridržek lastnika, da se sme denar le njemu samemu izplačevati, cedirajo (prepusté) ali prodajo, moratisti, ki na take bukvice (vložne liste) izplačevanje tirja, skazati svoje obsestvo.

Če se prepusté (cedirajo) take bukvice (in listi), ali če se kdo pooblasti vzdigniti ves denar, na kterega se bukvice (in listi) glasijo, ali vzdigniti samo delni znesek tega denarja, ki se je prepustil, ali ki se ima vzdigniti, se mora ta cesija in to pooblastilo zapisati v hranilničnih bukvah (in vložnih listih) in podpisati od prvotnega vložnika in od tistega, kteremu so se bukvice (list) prepustile, in tudi od dveh prič.

Ravno tako naj se postopa, če se je odreklo pridržka.

§. 21. Ako se hranilnične bukvice zgubé, je dotični stranki prosto dano, to naznaniti hranilnici in na tanko povedati število pôle, svoje imé in stan, kar se tam zapiše, kakor je potrebno. To zapisovanje ima to moč, da hranilnica na take bukvice (ali list) ne izplačuje ne kapitala, ne obresti temu, ki ne more na tanko dokazati, da so bukvice njegove. To zapisovanje pa veljá le za štirinajst dni; v tem času pa stranka lahko svoje pravice po dotični varstveni ali kazenski oblasti ali po dotičnem civilnem sodniku zavaruje, drugače se pa po preteku omenjenega časa od hranilnice izbriše to zapisovanje (zaznamovanje).

§. 22. Kedar se hranilnične bukvice (ali vložni listi) zgubé, tedaj se prekličejo (amortizirajo) na način, kakor je predpisan za privatna pisma; vendar se za to postavi ediktalni obrok šestih mesecev.

§. 23. Da se dobi sodniški preklic, se dá stranki na njeno prošnjo od hranilnice izpisek iz bukev za kapital vdeležnikov, in kedar stranka prinese sodniški preklični razsodek, ki je že pravno moč dobil, se jej izroči duplikat (dvojniki) zgubljenih hranilničnih bukvic (ali vložnega lista) proti prejemnemu listu, kar se v gori imenovanih bukvah zapisati mora.

Hranilnične vložbe se zastarajo.

Kar se tiče zastaranja hranilničnih vložeb, veljajo splošne postavne določbe.

Obrok za zastaranja vložeb se šteje od tistega časa, v kterem je kdo zadnjikrat kaj vložil ali kaj izplačila dobil ali se mu je v bukvice (vložni list) od hranilnice kaj obresti pripisalo, ter je postavljen ta obrok na 40 let.

Zastarane tirjatve zapadejo hranilnični zalogi.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

Plača učiteljev od dvojne strani ogledana.

Dandanes se pogostoma razpravlja vprašanje: ali so naši učitelji zares tako slabo plačani? Naj tudi jaz povem, kar vem; če se motim, naj se mi popravi.

Kar je učiteljev na bolj novih šolah in pri malih farah, ti zares imajo pičle prihodke in res je živa po-

pečeno, dlaka se jej ščetini, huda mrzlica jo prime, z oči jej začno solze teči („živina se joka“ — pravijo), potem pa jo driska napade, da iz živine lije kakor črnkasta smrdljiva voda, in to je poglavitno znamenje te bolezni, zato jo nekteri zdravniki „kolero živinsko“ imenujejo.

Zdravila ni nobenega zoper to bolezen. Darila, ki so jih razpisale vlade (holandska vlada 80.000, avstrijska 30.000, pruska 10.000 gold.) tistemu, ki znajde zdravilo, še nobeden ni dobil.

Vsa pomoč obstaja tedaj v dveh poglavitnih rečeh: prva je: ubraniti, da se kuga v naše dežele ne pritepe, in druga, da se brž zatara, ako se je v kako deželo vendar zatrosila.

Zato vsi pomagajmo gosposkam, da se vse vse na tanko storí, kar zapoveduje; bodi naj vsak policaj za se, da se tako imenovana policijska sredstva zvesto spolnujejo.

Lože je ogenj odvrniti, kakor pogasiti ga, kedar že gori.

To kugo zmešajo ljudje, ki niso trdni v živino-zdravniški znanosti z mnogimi boleznimi, največkrat z navadno drisko in črnico (črmom, vrančnim prisadom); obe ste prav hudi bolezni; al obe ste naši domači bolezni, driska trpi več dni, vrančni prisad ali saje več pa umori živino v malo urah ali pa tudi še le v 3, 4, 5 dnevih, je sicer navaden v veliki vročini, pa tudi v jeseni in pozimi se primeri vzlasti v vročih in soparčnih hlevih; tudi pri tej bolezni gré včasih krvavo blato od živine in želodec in čeva so hudo vneta. Al, če ne veš, kako bi imenoval bolezen, preiskuj na tanko: ali se je mōgla iz kake dežele, kjer imajo turško kugo, ta v tvoj kraj prikrasti po bolni živini, kozah, parkljih, rogovih itd. ali po ljudéh, — in če si si gotov, da kaj tacega ni bilo in ni moglo biti, potem ne delaj sam sebi in drugim ljudem strahú, da bolezen, ki je pri tvoji živini, je turška kuga; turška kuga se pri nas nikoli sama po sebi ne naredí!

Da turško kugo spoznaš, gledí posebno na to-le:

Izprva je bolezen podobna vsaki drugi vročinski, — kedar pa začne od spred: z oči, nosa in gobca teči žlem, in ko je živina prve dni zapečena bila, se od zadej odpre driska, zraven pa še poredkoma pokaluje, — potem pa je kuga gotova, ki pa ne umori živine hitro, ampak čez 5, 7, 14 dni ali še pozneje.

Zdravila — še enkrat rečem — ni nobenega zoper to morivko, — tudi ne pomaga najbolja klaja, in nobena stvar ne.

Edino je, da se taka živina tako zaprè kakor stekel pes, da ne pride do nobene druge živine kakoršne koli tudi psov in maček ne, da človek, ki je bil ali je pri taki živini, ne pride z nobeno drugo živino pa tudi z nobenim drugim človekom v dotiko, ker lahko po svoji obleki zanese to kužnino.

Vsak gospodar, ki ima še zdravo živino, naj se ogiblje kakor steklega psa take živine, pa tudi ljudi iz take hiše itd. Če je vsak za-se in za svojo živino najostrejši policaj, tedaj le se more ta grozna bolezen zatreti, da se ne širi dalje.

Zato je treba, da se prav na tanko in zvesto spolnuje vse, kar gosposka ukaže, in da vsak tudi na svojega soseda pazi, ali spolnuje tudi on vse.

Res! sila sila težavno je vse to; al tù ni nobene druge pomoči. Tù je pač resnica, kar pregovor pravi: „Pomagaj si sam, i Bog ti bo pomagal!“

Zato čujte gospodarji na mejah hrvaških! V veliki nevarnosti ste in vsa dežela z vami.

Zdravnikom pa, ki so poklicani v to, da sodijo: ali je kaka bolezen turška kuga ali ne, naj povem še

to: Tri reči so, ki peljejo k spoznanju. Prvo je to, da se na tanko pozvé, ali je kužna živina ali njena kužnina prišla v tisti kraj, ker brez tega ni turške kuge. — Drugo je natančno opazovanje bolezni, katero ima živina na sebi; turška goveja kuga se večidel začne pri enem živinčetu, ki je kugo našlo; še le čez več dni se prikaže pri drugem, ki je bilo v dotiki z unim, in tako spet čez več dni pri tretjem, dokler ni kužnine vse polno in zbolí veliko živinčet. — Tretje diagnostično znamenje pa je raztelesenje živine. Karakteristični so tù ploščati mehki eksudati (plattenartige, weiche Gerinnungen oder Exudate) na žleznati vnetai koži 4. želodca in tankih črev; enaki eksudati so mnogokrat tudi na žleznati koži sapnikovi (samo vneta želodec in vneta čreva brez imenovanih eksudatov se nahajajo pri mnogih družih boleznih in pogostoma pri antraksu). Na to troje skupno naj gleda zdravnik, da ne bode sebi in družim nepotrebnega strahú delal, a tudi prave kuge ne prezrl.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

(Dalje.)

Kako se obračajo zaloge.

§. 25. Občinska — okrajna hranilnica v ima pravico, vložbe in svoje lastno premoženje obračati tako-le:

1. Naj se denar obrestno posojuje na realne hipoteke (nepremakljive zastave) s sirotinsko varnostjo tako, da imate obé strani pravico polletne odpovedi celega dolgá, da pa se ob enem postavijo določeni izločivni obroki in pod tem pogojem, da so poslopja, na ktera se posojuje, pri kaki zavarovalnici že zavarovana, ali da se bodo poprej zavarovala; pod pogojem, da, če se niso obresti najdalje v šestih tednih po tem, ko so zapadle, plačale, se sme cela istina (kapital) z dolžnimi obrestmi vred precej nazaj tirjati, če se tudi ni bil poprej denar odpovedal, in poslednjič, da dolžniki povrnejo vse troške, ki se narasejo po odpovedovanji, prepuščanji (cesiji), kvitiranji (pobotanji) in iztirjevanji, in da se podvržejo redni sodnji hranilnice.

2. Izposojuje se denar, če se zastavljajo avstrijske državno obligacije in druga njim enaka upna pisma, posebno zemljiško - odvezne obligacije, potem delnice (akcije) c. k. priv. národne banke, če se zastavijo pisma deželnih, okrajnih ali občinskih posojil, ktera so se izdala v kronovinah in deželah v državnem zboru zastopanih s postavno dovolitvijo, če se zastavljajo zastavna pisma domačih dežel, ktera se notirajo na borzi na Dunaji, v Pragi in v Trstu, če se zastavljajo popolno doplačane delnice in pisma prioritetnih posojil domačih obrtniških započeteb, za katerih dohodke država dobra stoji, vendar ne dalje ko za pol leta; daje se pa na-nje k večemu tri četrтинke od tega, kar so bila ta pisma vredna na borzi tisti dan, ko so se položila, poslednjič če se zastavlja veljavno zlato in sreberni denar, na ravno isti čas in se dajo na-nj štiri petinke imenske vrednosti.

3. Da se nakupijo denarna pisma, zaznamovana v prejšnjem odstavku 2.

4. Da se eskomptirajo lastne hranilnične bukvice, obrestni kuponi izžrebanih denarnih pisem države in tistih domačih započeteb, katerim sme hranilnica posojila dati (odstavek 2), da se izplačujejo menjice, ktere ne zapadejo pozneje, nego v treh mesecih in imajo tri podpise, ki so znani kot varni.

5. Da se posojuje denar občinam, okrajem ali deželah, če so te pooblašcene v lastnem področji jemati

posojila in jih plačevati po prikladnih k davku, ali če so po postavi zato dobile privolitev; da se posojuje denar z dovolitvijo politične deželne gosposke javnim občeno-koristnim zavodom, kateri se opirajo na načelo vzajemnosti; v obeh primerljivejših se posojuje denar proti temu, da se nazaj plačuje v odplačilih (ratah) in da se obresti polletno naprej plačujejo.

6. Da se kupujejo posestva, če je to v varnost hranilnice takrat treba, kedar bi taka posestva, na katerih ima hranilnica denar izposojen, na eksekutiven prodaj prišla, in če bi se bilo bati, da se posestva utegnejo pri tretji dražbi tako nizko pod cenilno vrednostjo prodati, da bi kupščina ne zalegla popolnoma tirjatve hranilnice.

Za sleherni nakup te baže se mora poprej dobiti dovolitev politične deželne gosposke, in samo, če bi se to zarad nujnosti ne moglo zgoditi, naj se ta dovolitev pozneje dobi. Taka posestva naj se tudi takoj prodajo, če se le to brez škode hranilnične more zgoditi.

Razen tega se smejo s poprejšnjo dovolitvijo politične deželne gosposke kupovati, toda samo iz založnice, posestva, ki jih hranilnica potrebuje za svoje opravljanje.

Poslednjič, če se denar na načine, ki so naštetih od 1 do 6, ni popolnoma porabil, naj se

7. posojuje takim zajemnim in upnim društvom, ktera se opirajo na načela vzajemnosti in nerazdelne odgovornosti ali na nerazdelno poročstvo vseh udov, in pri katerih društvih nerazdelno poročstvo velja tudi nasproti tretjim, zunaj društva stoječim osebam (upnikom društva). (Dal. prih.)

Šolske stvari.

Plača ljudskih učiteljev ogledana od vseh strani. *)

Dopisnik v zadnjih „Novicah“ ogleduje plačo ljudskih učiteljev od dveh strani in priznava, da se učitelji na manjših in novejših farah zares preslabo plačani, da živé v pomanjkanji itd., ter željo izreka, da tudi na malih farah bi učitelji manj kot 400 gold. ne smeli imeti.

Misli dopisnika in marsikterega družega pa so: 400 gold. naj ima mož kot učitelj, organist in mežnar, in potem bo že lahko živel. Učitelji po večih farah, kateri so bili se ve da tudi organisti in mežnarji, imeli so že do zdaj 6—700 gold. dohodkov in kaj hočejo še več! Če bi se take učiteljske službe še kaj poboljšale, ne bo ti na sveti več ne duhovnov ne uradnikov, še manj pa kirurgov; ampak vse ti bode samo ljudski učitelj; vsaj tako modruje marsikteri — če prav ne vsak.

Minulo bode kmalu 18. leto, kar sem učitelj ali prav za prav, učitelj, organist in mežnar. Skušal sem že marsikaj. Pritrdim tudi, da pride marsikteri učitelj proti temu, da orglanje in mežnarijo oskrbuje, na kakih 5—600 gold. na leto. Da pa učitelj mežnarijo oskrbi, potrebuje delavnih rok, potrebuje zvestega, marljivega in zato sposobnega hlapca. Koliko pa zvest in priden hlapec zahteva letne plače od učitelja? To mi učitelji le predobro vemo. Plača učiteljevega hlapca ali boljše cerkvenega sluge, je po moji večletni skušnji večidel taka-le: V denarji dobí od učitelja 40 gold., nekaj obleke in obutve, recimo le 5 gold., posteljo, ktero mu mora tudi učitelj oskrbeti, recimo na leto le na 5 gold., hrana, če jo cenim na dan le po 20 kr., znaša na leto

73 gold. To znese na leto skupaj 123 gold. Ob večih praznikih pa, postavimo, o veliki noči, posebno veliki teden, o božiču, o sv. Telesu, ob cerkvenem žegnanji ali pri večih pogrebih potrebuje učitelj, ako hoče, da je vse v redu opravljeno, zraven svojega sluge še enega ali dveh pomagačev, ktera mora pa tudi on sam plačati. Preračunil sem na tanko, da sem takim pomagačem 27 gold. s hrano vred izdaval; po tem takem stane oskrbovanje mežnarije učitelja na 150 gold.

Taka je po srednjih farah; po večih farah so pa stroški z mežnarijo še večji, — al če so še tako veliki, trpeti jih mora učitelj sam.

Učitelj je pa tudi organist. Organist biti — to misli ta ali uni — pač ni nič težavno in učitelj to delo lahko sam brez stroškov opravi. Treba je zato, da tu vse bolj na tanko pregledamo. Organist potrebuje, če hoče, da svoji nalogi zadostuje, ne le veliko že dozdej znanih in vpeljanih, temuč, če hoče v svoji reči napredovati, vedno novih muzikalij, potrebuje pevcev in pevkinj, potrebuje človeka, da mehove pritiska itd. Vse to oskrbeti — odgovoril bode ta ali uni dolžno je cerkveno predstojništvo; če pa učitelj to stori, sme se mu reči, da je — aboten! So res nekteri cerkveni predstojniki taki, tudi jaz se z veseljem spominjam nekterih, kateri so v tej reči učiteljem pravični in da pripoznajo, da „iz nič ni nič!“ Mnogo jih je pa vendar tudi, ki v tej reči tako-le mislijo: „učitelj kot organist naj oskrbuje in plačuje potrebne cerkvene muzikalije, naj plačuje pevce in pevkije, on naj oskrbi vse drugo, sploh z eno besedo: učitelj naj plačuje vse. Če se učitelj temu brani, gorje mu! Da se pa ne raznaša po očitnih krajih, in vedoč, da je boljše „žlica zelja v miru kot pečenka v prepiru“, oskrbi toraj tudi to, kar bi po vsi pravici morali drugi oskrbeti. Se ve da tudi za to reč priden organist najmanj 30 gold. potrebuje, kajti imeti mora tudi domá kako muzikalno orodje, in to vse dobí se le za denar.

Naj omenim zdaj še stroške, ktere ima učitelj kot učitelj. Vsak količkaj inteligenten človek mora priznavati, da mora učitelj — če hoče le mrvice vreden biti tega imena — vendar vsestransko bolj izobražen biti kot mežnar ali organist; on mora o splošni omiki in oliko kaj več vedeti kot kak drug prost človek. Od kod si bo pa vso to potrebno vednost nabral, da bi si upal stopiti vsaki čas med omikani in prekanjeni svet. Gotovo bo to le dosegel, ako bo bral in pridno bral. Zato mu je treba mnogovrstnih bukev in časopisov; treba je, da se vpiše v to in uno društvo, da napreduje s časom; za vse to pa izdá lahko 30 gold. na leto. Stroški za mežnarja znašajo skupno 150 gold., in kot organist ima tudi kakih 30 gold. stroškov, toraj samih stroškov 210 gold. Po tem takem ostane učitelju, kateri ima 500 gold. na leto in kateri znabiti kakih 150 ali še več otrok podučuje in je morebiti tudi sam oče kakih 3—4 otrok, ostane za živež, obleko, obutev in vse druge potrebe celih 290 gold.

Tako se godí tistim, ki imajo 500 gold. na leto; al koliko je takih? — Kako se pa godí onim, ki imajo 400, 300, 200, ja celó 157 celih gold. letne plače? To naj bi premislili možje, katerih sveta dolžnost je, materijelni stan ljudskih učiteljev na Kranjskem že skoraj zboljšati.

Naposled še nekaj. Dopisnik v zadnjih „Novicah“ poprašuje: kam neki je zginilo onih 40 učiteljev, kateri so bili še pred 4 leti odveč na Kranjskem? — Naj vzame šolske časopise v roke in videl bode, koliko učiteljev je šlo v 4 letih s trebuhom za kruhom. In če ne bo na Kranjskem kmalu drugače, bo pomanjkanje učiteljev čedalje večji kot je zdaj — pomanjkovalo bode

*) Ker je ta dopis bil že v tisku, smo odložili enacega „iz Št. Vida pod Ljubljano“, ki nam je pozneje došel.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. novembra 1872.

O b s e g: Pravila hranilnice. (Dal.) — Od kod imamo naše žito in sočivje, sadno drevje in rože? — Kako stoji s turško govejo kugo? — Še en ogled učiteljske plače. — Mnogovrstne novice. — Deželni zbori. — Slovensko slovstvo. — Dopisi. — Novičar.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

(Dalje.)

Predpravice hranilnice.

§. 26. Hranilnica ima pravico, denarna pisma pri njej zastavljena, ako se posojilo ne izplača o zapadnem obroku, prodati vsled ukaza od 2. februarja 1852. leta drž. zak. št. 42. in od 28. oktobra 1865. leta drž. zak. št. 110.

Tudi v primerljivi konkurza (kanta) ostane hranilnici ta pravica držec se določeb paragrafa 164., odstavek 1. konkurznega reda od 28. decembra 1868. drž. zak. št. 1 od leta 1869.

Še pred časom, ko zapade posojilo, še predno preteče čas za plačilo posojila, ima hranilnica pravico, da sme pri sebi zastavljena denarna pisma po borznem kurzu prodati brez sodniškega vtika ter si takoj plačati z izkupilom posojilo, ako vrednost teh denarnih pisem se zniža (pade) na tri četrtinke tiste vrednosti, katero so imela pisma ob času dovoljenega posojila, in dolžnik v 24 urah, potem ko se je pozval, ne doplača tega, kar manjka kurzne vrednosti. Zajemniku je na voljo dano, zastavljena denarna pisma še predno zapade posojilo, nazaj vzeti proti temu, da posojilo izplača, samo da se mu obresti, ki jih je za posojilo naprej plačal, ne povrnejo.

Varnost pri hranjenji hranilničnega premoženja.

§. 27. Ves denar, vse obligacije in denarna pisma naj se, kakor je treba, hranijo z varstvenimi naredbami, ktere so predpisane za javne denarnice (kase), posebno naj se pa gotovi denar in denarna pisma imajo pod kontrolnim zaporom enega ravnateljstvenega uda in kasnim uradnikom naj se vsakokrat le toliko gotovine zaupa, kolikor je potrebujejo za tekoča opravila.

Čas za sprejembo hranilničnih vložeb in za oskrbovanje opravil sploh.

Ravnateljstvo naj postavi in razglašá dneve in ure (§. 45), v kterih se vložbe sprejemajo in izplačujejo, kakor tudi naj določuje čas, kedaj morejo stranke svoja opravila oskrbovati pri ravnateljstvu, pri kasi in računstvu.

Dajanje računa.

Zavod (hranilnica) ima vsako leto račun skleniti s koncem meseca junija za pol leta, s koncem meseca decembra za celo leto in ta računski sklep predložiti

politični deželni gosposki, ter ga očitno razglasiti (§. 45). Ta računski sklep zapopade:

- vesoljno premoženje zavoda z dokazom, kako se je obrnilo;
- vesoljno število vložnikov in njih tirjatve na kapitalu in obrestih;
- stroške plačane za upravo;
- lastno premoženje in založnico zavoda; in poslednjič
- primerjanje vseh teh reči z izidom preteklega leta.

Razsodba preprirov.

§. 30. Če se posamni vložniki pritožijo, da se ne ravna po pravilih, gré to na politično deželno gosposko, ta pritožbe razsojuje in vravná, česar je treba, vendar pa je pritožniku prosto dano, se dalje pritožiti na c. k. ministerstvo za notranje reči. V vseh drugih primerljivih, v kterih je hranilnica tožena, ali sama toži, je podvržena postavni sodnji.

Kako je vredjeno oskrbovanje (uprava).

§. 31. Uprava hranilnice se izroči odboru in ravnateljstvu.

§. 32. Odbor ima obstati iz oseb in se voli od občinskega — okrajnega zastopa v na leta. (Pravica, da se sme kdo v občinski — okrajni zastop voliti, ni potrebna k temu, da se sme kdo voliti v odbor hranilnični).

(Vsakokratni občinski — odbor v oskrbuje ob enem opravila hranilnice v).

Osebe, ktere so določene za neposredno upravo, kakor: ravnatelji, pravoznanski svetovalci in uradniki hranilnice se nikoli ne smejo vdeležiti koristi, katero do naša hranilnični denar, in ne smejo nikdar stopiti v razmero dolžnikov hranilničnih.

§. 33. Odbor izvoli iz svoje srede na leta ravnateljstvo, katero obstoji iz ravnateljjev. (Med izvoljenimi ravnatelji naj bo, če je le mogoče, eden pravoznanski ravnatelj.)

(Vsakokratni župan v — prvak okrajnega zastopa v je brez volitve ud odbora in ravnateljstva in je v številu odbornikov oziroma ravnateljjev, katero je po §§. 32. in 33. določeno, že zapopaden (ni zapopaden).

Kteri izstopijo, se utegnejo zopet voliti.

(Dalje prihodnjič.)

na mrzlo pustiti. V navadnih okoliščinah imajo prav, posebno če krave v pretoplih hlevih živé. Če pa gospodar tako, kakor je bilo rečeno, skrbi, da hlevi niso pretopli, ne škoduje živini prav nič, da se iz hleva spusti. Al na to večidel nihče ne porajta, ker skoraj vsak ima prevelik strah pred prehladnimi hlevi, dasi ravno prehlajen hlev gotovo manj škode prizadene živini, kakor pa pretopen in presoparen hlev. Zlasti je v tacih hlevih ovcam zelo nevarno biti, ker rade zbolé; pa tudi konji zelo radi zbolé, če so delj časa v zatuhlih hlevih. Pretopli hlevi so pa posebno zavoljo tega tudi še škodljivi, ker postane živina preobčutna, in lahko zbolí po prehlajenji, če se primeri, da mora na mraz priti.

Če pa je treba že o mrzlem času za čisti zrak v hlevih skrbeti, toliko bolj je tega poletiti treba, ko večja vnanja toplota ne pusti toliko sopare iz hleva. Skrbeti se mora tedaj za to. Najbolj hasnejo mreže ali pa goste smrkove veje čez okna. Marsikdo bi utegnil reči, da tako še bolj škodljiva sapa na živino vleče; temu se pa lahko v okom pride, da se zapró one luknje hleva, ktere so oknom nasproti. Posebno dobro je pa hlev vsaki dan prevetrovati takrat, ko je živina zunaj hleva. (Dal. prih.)

Od kod imamo naše žito in sočivje, sadno drevje in rože?

(Konec.)

Sadno in drugo drevje.

Sadno drevje je prišlo iz jutrovih dežel v grško deželo, od todi na Laško in iz Laškega v druge evropske dežele.

Jablane smo dobili iz Egipta, Sirije, Numidije in iz Grškega.

Gruške tudi od tam in iz Epira na Grškem izhajajo.

Marule so iz Armenije v Aziji na Laško prišle, in še le 40 let po Kristusovem rojstvu so se po Laškem razširjale in potem k nam prišle.

Slive so iz Sirskega na Laško po križovojskah prišle, in od tam na Nemško in k nam.

Črešnje so Rimci iz Ponta male Azije iz mesta Ceraza dobili. Lukul je to dobro drevo v boji iz Ponta prinesel na Laško, 73 let pred Krist. rojstvom.

Breskve so prišle iz Perzije.

Oreh je tudi iz Perzije prišel na Laško in k nam.

Leska je iz Ponta male Azije doma, in je čez Talijansko sem k nam prinesena bila.

Kostanj je iz Armenije; divji ali konjski kostanj je Kluzij 1550. leta iz Tartarije v Evropo na Laško prinesel.

Nešplja je iz Kandoskega otoka po svetu šla.

Smokva (figa) je iz Jutrovega, isto tako ribez.

Kutina je nekđaj na obrežji Donave menda na Turškem najdena bila.

Murva nam je došla iz Kitaja ali Kine, kjer od nekđaj mnogo židnih gosenic z njenim listjem redijo.

Božji trn (akacija) je iz Azije. Iz njegovega lesa so vse reči, tudi skrinja Božja, v sv. šotori pri židovih (judih) napravljene bile, zato se pravi Božji trn in tudi Božje drevo.

Nektere rože.

Rože v naših krajih so večidel vse iz drugih dežel k nam prišle.

Šipek ali roža, bela in rdeča, je najbrže iz Jerihe v Palestini v Kapvo na Talijansko prišla, in od tod k nam.

Rožmarin, ki po Laškem kraj cest divji raste, je menda od tam k nam prišel.

Plavi bez ali bezgovec je iz Španskega.

Bela lilija je iz Azije.

Tulika (tulipa) izhaja iz Turškega.

Klinci so menda tudi iz Azije.

Georgine ali regine so iz Georgije v Aziji med črnim in Kaspiškim morjem na Turškem domá.

Rožnata trava, rozenca (Rosenkraut) je tudi od ondot.

Oleander prišel je iz otokov Malabara, Cejlona in iz brežja Koromandeljskega v Indiškem morji.

Hortenzija je tudi od tam.

Paprika (turški poper) je iz Turškega.

Pelin je iz Ponta, male Azije čez Laško k nam prišel. Š.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

Predpravice hranilnice.

(Dalje.)

§. 34. Prvosednik odbora se izvoli od odbora, prvosednik ravnateljstva od ravnateljstva in izmed tega na leta.

(Vsakokratni župan — prvak okrajnega zastopa v je ob enem prvosednik hranilničnega odbora. Prvosednik ravnateljstva se izvoli od ravnateljstva in izmed tega na leta.

§. 35. Ravnateljstvo izvoli izmed sebe za čas, kterega ono traja, tudi predstojnika kancelije, ki ima čuvati nad oskrbovanjem.

§. 36. Ako kancelijski predstojnik ni pravoznanec, mora odbor imenovati enega posebnega pravdnika za hranilnico po nasvetu ravnateljstva.

§. 37. Udje ravnateljstva, ki odstopijo, predno opravilni čas preteče, naj se nadomestijo od odbora, odstopivši udje odbora pa od občinskega — okrajnega zastopa.

§. 38. Volitve odbornih in ravnateljstvenih udov se vršijo po relativni večini glasov.

§. 39. Ravnateljstvo oskrbuje upravljanje hranilnice s pomočjo nastavljenega in plačanega osebja, skrbi za to, da se vložbe spodobno obračajo, posebno da se redno nalagajo na obresti, potem da se denar redoma zarajtuje in da se vršijo tekoča opravila sploh držeč se pravilnih določeb in posebnega poduka. Sploh mora ravnateljstvo oskrbovati vsa tista opravila, ktera niso naravnost izročena odboru ali po pravilih uradnikom (§. 46).

§. 40. Konec vsacega leta mora ravnateljstvo v ... tednih predložiti odboru račun o gospodarjenji hranilnice z letnim poročilom. Odbor dá račun pregledati posebnemu preglednemu odboru, potem ko se je kasa škontrirala (pregledala).

§. 41. V področje odbora spadajo posebno sledeča opravila:

1) on mora ustanoviti svoj lastni opravilni red;

1) on posvetuje in razsojuje o tem, ali se imajo obresti vložeb povišati ali znižati (§. 11), potem o obrestnem merilu in o tem, na kateri način naj se hranilnici izročeni denar obrača (§. 25.), on določuje, ktere večine ne smejo preseči posamne hranilne vložbe (§. 10) in kateri odpovedni obroki naj se postavljajo (§. 14);

3) on posvetuje in razsojuje o tem, kako naj se obrača založnica v primerljajih §. 7.;

4) on imenuje uradnike in služabnike po nasvetu

ravnateljstva, on potrjuje poduk za te in za nastavljeno osebo;

5) on dovoljeva v nenavadne uprave stroške, ki presegajo tekočo (nenavadno) potrebščino;

6) on posvetuje in razsojuje o vseh važnih zadevah, zato se mora po §. 44. sklicati odborova seja; poslednjič

7) on prenareja pravila, pridržavši si državno dovolitev.

§. 42. Poroštvo udov odbora in ravnateljstva, kakor vseh nastavljenecv se presojuje z ozirom na pravila, na opravljeni red in na posebne jim dane poduke po predpisih občnega državlanskega zakonika.

(Konec prihodnjič.)

Občinske stvari.

Krajna policija.

Pravica kaznovati, katero so občine dobile, spada med največje pravice, je pa tudi najtežavnejše opravilo iz mnozih ozirov, ker le malokter župan ima vse pomočke, da bi mogel izpeljati; sploh je ljudstvo še premalo podučeno za samoupravo in si ne dá nikakor dopovedati, da ima postava v tem blag namen. Zato je za naše kraje še prezgodaj prišla. Ker se po takem v večem delu sosesk postava lokalne policije ne spojuje tako, kakor bi se imela, naj bi vsi župani, kateri so nezmožni red držati, prosili sl. deželni zbor, da na postavni poti županijam krajno policijo deloma odvzame in jo zopet okrajnim glavarstvom izroči. Le velike županije morejo to izpeljevati, a le z ogromnimi stroški; v bolj oddaljenih vaséh bi se pa tudi le slabo red držal, majhne županije pa nikakor niso kos, da bi imele služabnika in zapornico; župan ima težavnejši posel kakor žandarji, kateri zdaj skoraj nič opravila nimajo; zato so nerodni malopridneži in potepuhi tem bolj predrzni, ker si znajo slabost županij v svoj prid obračati. Take brezvestne potepuhe kaznovati je pa tudi nevaren posel, kajti tak človek naredi škodo pri prvi priliki, in župan potem ni varen ne življenja ne imetja. Zato še enkrat županom kličem: obrnite se s prošnjo do slavnega deželnega zbora, da nam na postavni poti odvzame težko nalogo kaznovanja ter jo oddá okrajnim glavarstvom, če bi pa deželni zbor ne imel tega v svoji oblasti, naj bi se obrnil dalje. *)

J. L., župan.

Mnogovrstne novice.

* *Res, prečudna zima je letošnja* in sicer taka, da nihče takošne ne pomni. Kmalu bo sv. Miklavž, in še ima se ve da vsak dan toplote okoli 10–12 stop.; češplje cvetó po nekterih vrtilih. Al ne samo pri nas je taka, temuč tudi drugod. „Südsl. Corr.“ piše, da v Debrečinu na Ogorskem na nekem vrtu se vidijo skor da že v drugič zrele češplje na drevesu. „Bosna“ poroča iz Serajeva na Turškem, da je ondi jablana rodila vdrugič jabelka in da ta druga jabelka so tako debela in okusna kakor prva. — Take čudne reči pa menda niso dobra znamenja za prihodnjo spomlad, drevje po neravni zimski toploti pregnano, utegne opešati spomladi. Naj sadjerejci opazujejo prihodnjo spomlad, kako bode z rodovitnostjo sadnega drevja, da si skušnjo zapišemo v knjigo gospodarskih opazovanj. — Ravno zdaj (3. decembra ob 8. uri zjutraj) se bliska in grmí, dež lije in temno je, da v sobi ne moreš brez luči brati in pisati; toplomer kaže 10 stopinj nad 0 R.

*) Stvar je županom res težavna; al ona spada v premembo občinske postave; zato v tem zboru, ki se, kakor slišimo, končá že v par dnevih, ne bo mogoče jo vzeti v obravnavo. Vred.

* *Nj. Veličanstvo svetla cesarica z otroci* ima, kakor se je iz Gorice pisalo v „N. fr. Presse.“, za gotovo priti v Gorico, da bi dalj časa zavoljo milejšega podnebja tukaj ostala; pripravlja se neki v ta namen hiša pl. Böckman-a na zemljeršči. Po novejših sporočilih je to skoraj gotovo, ker so neki ono poslopje že kupili za cesarico s 140.000 gold. — Včerajšni dunajski vladni časnik „Wien. Ztg.“ pa je naznanil, da to ni res.

* *Ústavaška enakopravnost.* Za Moravsko, kjer ste dve tretjini prebivalcev Čehov, in le tretjina Nemcev, je odločil deželni zbor, v katerem pa vladajo po vladni sili in zvijači ustavaki, za nemške srednje šole 80.000 gold., za česke — 5000 gold.; za napravo nemških ljudskih šol 30.000 gold., českih pa 8000 gold. Tako veleva ustavaška enakopravnost (!)

Deželni zbori.

Deželni zbor kranjski.

V 7. seji dne 28. novembra je po prebranem in odobrenem zapisniku 6. seje se prošnja občinskih odbornikov mesta Črnomlja — da bi se sedanji občinski zastop razpustil brž, da bi se služba ustanovila okrajnega zdravnika in da naj deželni zbor na to dela, da bi Črnomeljski okraj dobil železnico — izroči občinskemu odseku z dostavkom, da ima, kar se tiče železnice, poročati deželnemu zboru v dogovoru s finančnim odsekom.

Dr. Jan. Bleiweis in sodrugi interpelirajo c. kr. deželno vlado: 1. kdaj se pričnó zaostala dela za osušenje močvirja na levem bregu Ljubljane, za katero je ravno „Cornov graben“ namenjen? in 2) ali bi se za to delo potrebni stroški ne dali — brez novih plačil prizadetih posestnikov — iz že nakupičenega velikega zaklada poplačati? — C. k. deželni predsednik obljubi da bode na to odgovoril v eni prihodnjih sej.

Deželnega glavarja namestnik Peter Kozler s 25 sodrugimi predlaga: „Deželni zbor naj presoja, kako da postava za vravnavo zemljiškega davka streže kranjski deželi in naj stavlja morda potrebne nasvete; v ta namen naj se konstituira ves zbor za odbor.“ — Utemeljenje tega predloga pride na dnevni red prihodnje seje.

Potem c. k. deželni predsednik odgovarja na interpelacijo dr. Razlaga, kako to, da se na Kranjskem zahteva od skupnih zemljiških izpiskov več goldinarskih štampeljnov, kakor v deželah c. k. finančnega vodstva v Gradcu? — tako-le: Finančno upravištvo se ne more spuščati v to, da bi v obče presojevalo navedeno ravnanje, ker je sodnijam prepuščeno, v vsakterem posameznem primerljeji odločiti, ali in koliko ločenih zemljiških izpiskov, da je treba napraviti; ako se toraj več zemljiških izpiskov, ki bi se imeli ločiti, napravi v enem pismu, mora se isti znesek za štampelj porabiti, kateri bi se bil potrosil za vsakteri posamezni izpisek.

Na interpelacijo poslanca Matija Koren-a zaradi preselitve uradnega sedeža c. kr. okrajnega glavarstva, sodišča in davkarstva iz Planine v Logatec odgovori c. k. deželni predsednik, da je bil tem uradnijam sedež v Logatcu leta 1866. v dogovoru z deželnim zborom odločen in z Najvišim sklepom 11. januarija 1867. leta potrjen, preselitev se pa ni mogla vršiti zaradi pomanjkanja primernih poslopij v Logatcu; zdaj pa ko so se prostori dobili, se bode izvršila preselitev; vnovič se v tej zadevi dogovarjati z deželnim zborom treba ni, ker je svoje mnenje že izrekel.

Potem se je začela obravnava dnevnega reda.

Poročevalec Svetec prebere poročilo šolskega odseka o postavi, kako naj se uravná naprav-

zbolelo 86, od katerih je dozdej poginilo 49 glav, prebolelo pa 18.

V Sirmiji in celi Hrvaški pa ni bilo kuge še nič in je tudi zdaj ni.

Iz vsega tega — pravi deželna vlada Hrvaška v dopisu 3. dne t. m. — je razvidno, da se za gotovo pričakovati sme konec turške goveje kuge v Slavoniji.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

Predpravice hranilnice.

(Konec.)

§. 43. Sklepa se v sejah odbora in ravnateljstva po nadpolovični večini glasov, pri enakih glasih razsojuje glas prvosednika. Da se veljavno sklepati more v sejah odbora in ravnateljstva, je potrebno, da se redoma povabijo vsi odborniki, oziroma ravnatelji, naznanivši jim ob enem program, in da je nazoča najmanj polovica udov odborovih, oziroma polovica udov ravnateljstva.

Sejni protokoli se imajo podpisati od prvosednika, enega uda odborovega oziroma ravnateljstvenega in od perovodja.

(Kar se tiče zmožnosti, sklepe delati in glasovati v odboru, se mora ravnati po dotičnih določbah občinskega reda — postave v okrajnem zastopu od..... Sklepa se v ravnateljstvenih sejah po nadpolovični večini glasov. Pri enakih glasih obvelja tista misel, kateri je pristopil prvosednik. Da se veljavno sklepati more v sejah ravnateljstva, je potrebno, da se redoma povabijo vsi ravnatelji, naznanivši jim ob enem program, in da je nazoča najmanj polovica ravnateljjev.)

Ravnatelji ne smejo pri nobenem posvetovanju odbora glasovati, če isto se tiče njih osebe ali njih opravilstva.

§. 44. Odbor se snide..... pa se utegne sklicati v nenavadnih primerljajih, ali tudi takrat, kedar se cesarskemu komisarju (§. 48.) vzvidi, sklicati odborovo sejo; skliče se po povabilu prvosednika odborovega, naznanivši program tistih reči, ktere se bodo obravnavale.

§. 45. Hranilnica ima ime: „hranilnica v.....“. Odpravki odborovi se podpisujejo od prvosednika odborovega in od enega odbornika, odpravki ravnateljstva se podpisujejo od prvosednika ravnateljstvenega in od prvosednika kancelije.

§. 46. Da se opravlja računstvo in denarništvo, naj se nastavi potrebno osebje.

Pravico to osebje nasvetovati ima ravnateljstvo, jih stanovitno imenovati, kakor tudi jih odstavljati in v pokoj devati (penzionirati) pa odbor. Začasne naravnave v stanu uradnikov in služabnikov, na pr. ustavljanje službe (suspenzija), to je prepuščeno ravnateljstvu.

Uradniki dobijo svoje poduke, kateri se nasvetujejo od ravnateljstva in se potrjujejo od odbora. Pri podelitvi služeb naj se pred drugimi prosilci ozir ima na pripravne vojaške osebe, ktere za službo prosijo, vsled postave od 19. aprila 1872. drž. zak. št. 60.

§. 47. Udje ravnateljstva in odbora opravljajo svojo službo brez plačila.

Kontrola državne uprave.

§. 48. Hranilnici se po postavi pridaja posebni cesarski komisar, njemu mora vedno znano biti, kako gredo opravila hranilnice, v katerem stanu je njena kasa in celo delovanje njeno, on čuva nad tem, da se spolnujejo pravila; ako on zapazi ktere pogrške ali nerod-

nosti, mora naravnati po pripravnih poti, česar je treba, da se zopet vrne red in varnost zavoda, in če je treba, naj deželni gosposki, kakor mu je zaukazano bilo, poroča o stanu zavoda (hranilnice) in o svojem uradovanji.

Hranilnica prestane (razide).

§. 49. V sklep, da naj hranilnica prestane, mora dovoliti politična deželna gosposka.

Načrt, kako se bo izpeljal razid hranilnice, se mora ob enem priložiti prošnji za razid.

Nove pesmi.

Pod naslovom: „Slava Bogu na višavi“ smo ravnokar dobili dva napeva za Božični čas, ki ju je zložil mnogospoštovani naš gosp. Josip Levičnik, národni učenik v Železnikih. V lični obliki se dobiva ta mili darek v bukvarnici Giontini-a v Ljubljani za 20 soldov.

Gosp. skladatelj je jako dobro zadel glasbo preveselemu Božičnemu dogodku in besedam J. Valjavčevim in L. Jeranovim vso primerno, zato smo porok gospodom, ki bodo te pesmici o Božičnih praznikih v cerkvi peti dali, da bodo povsod razveselili narod naš, ki ima v tem času rad kaj novega in veselega. Še Nemci, ki so za „mol-glasove“ bolj zavzeti kakor Slovenci in Talijani, o Božiču radi po bolj veselih napevih segajo; temveč bodete našemu narodu vstregli Levičnikovi pesmi. Zato ju živo priporočam farnim predstojnikom, učiteljem in v obče našim rojakom po vsem Slovenskem, ki so prijatelji domačega petja. Naj tedaj hitro seže vsak po njih, ker največi prazniki kristijanski so že blizo!

Slovensko slovstvo.

* „Slovenski učitelj“ je imé listu, ki pod vredništvom nadučitelja g. Lapajne-ta v Ljutomeru ob novem letu začne izhajati 3krat na mesec ter bode stal 3 gld. na leto, za pripravnike ljudskih šol le 2 gold. — Več o novem listu moremo še le govoriti takrat, ko nam bodo načela znana, ki bodo vodila vredništvo.

Razglas in opomin.

Odbor slovenske Matice je pri XXVII. skupščini 31. oktobra 1872. l. sklenil, da se po časnikih proglasi, naj vsak Matičar do konca 1872. leta plača zaostale svoje letne doneske, donesek za 1873. leto pa do konca meseca junija; kdor na ta proglas ne zadosti svoji dolžnosti, ta se izbriše po 3. §. Matičnih pravil.

Dalje je bilo sklenjeno, ude, ki po tem razglasu ne plačajo zaostankov svojih, ob enem naprositi, da nazaj pošljejo knjige, ki so jih prejeli za leta, za ktera niso plačali doneska.

Odbor izvrševaje omenjena sklepa, prosi vredništva vseh slovenskih časnikov, da v svoj list sprejmó ta razglas in opomin.

Ker bi utegnilo biti družbenikov, ki ne vedó, ali so kaj na dolgu in koliko, zato se vsem gg. poverjenikom v kratkem pošlje natančen izkaz vseh zaostankov njihovega poverjeništvá z opomini vred za dotične gg. Matičarje.

Iz odbora Matice slovenske v Ljubljani 8. decembra 1872.

Dr. E. H. Costa,
predsednik.

A. Lésar,
odbornik in tajnik.